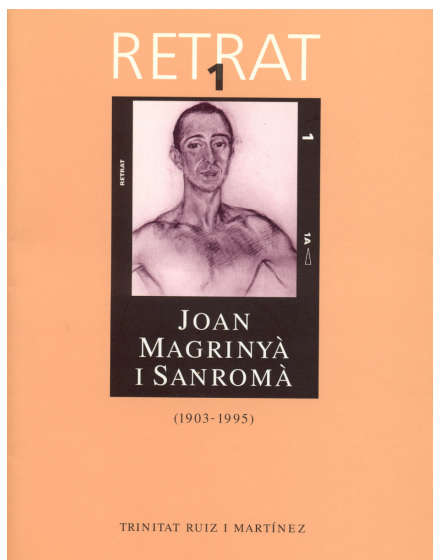

RETRAT N. 1
JOAN MAGRINYÀ I SAN ROMÀ
(1903-1995)
Trinitat Ruiz Martínez

PRESENTACIÓ

L'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú vol reconèixer públicament la trajectòria humana i professional de persones nascudes o veïnes de la nostra vila. La voluntat d'aquest fet és reconèixer la seva tasca en favor de la ciutat, de mostrar arreu els nostres valors i d'ajudar a enaltir el nom de Vilanova i la Geltrú.

Són homes i dones que tenen o han tingut en el seu temps un tarannà especial per la senzillesa i la humilitat, el treball constant, la dedicació i la recerca de la solidaritat i la tolerància. Homes i dones que exalcen el nom de la nostra ciutat i que mereixen aquest reconeixement.

Volem que siguin homenatges especials i emotius, que interpretin una voluntat compartida

per tothom, perquè el seu esperit de servei enriqueix els valors de la nostra societat, de la nostra ciutat.

El nostre tarannà ha estat la suma de diferents aportacions individuals de ciutadans com ells, persones que per sobre dels seus interessos particulars han buscat l'espai comú i que pel seu esforç han entrat en la història de la ciutat.

ESTEVE ORRIOLS I SENDRA
Alcalde de Vilanova i la Geltrú

EL TEATRET DELS REIS

Joan Magrinyà i Sanromà, nascut el 23 de desembre de 1903 al carrer de Corren, número 11, de Vilanova i la Geltrú, va ser el primer fill baró d'Isidre Magrinyà i Àngela Sanromà. El matrimoni havia infantat anteriorment a ell una noia, Àngela, i després d'ells dos una parelleta més, Isidre i Enriqueta. Malgrat aquesta descendència, el pare volia dipositar en el fill gran, en l'hereu Joan, els negocis familiars, un forn de pa i una companyia privada d'assegurances mèdica.

De fet, el forn que el seu pare regentava al carrer de Correu procedia dels seus avis, Isidre Magrinyà i Rosa Mercader, els quals, al seu torn, havien deixat la natal Riera de Gaià (Camp de Tarragona) a finals del segle XIX per establir-se a Vilanova i la Geltrú com a forners. Dit d'una altra manera, un cop començat el nou mil·lenni, el nét Joan estava cridat ineludiblement a prendre el relleu. Tant és així que fins i tot el seu pare l'inscriuria com a nat el dia de Cap d'Any de 1904, per retardar-li un any la incorporació a l'exèrcit. Les cartes estaven tirades; els crupiers eren els seus pares.

Així doncs, ja de ben petit els progenitors de l'hereu es van encarregar que el noi rebés l'educació apropiada perquè els pogués succeir destrament: el matricularien als Escolapis, a la sucursal que tenien al carrer de Sant Gervasi, per passar més endavant al col·legi Samà a estudiar-hi Comerç. Tanmateix, el seu biògraf, l'escriptor vilanoví Xavier Garcia, ja va deixar escrit que al noi "aquells estudis no li feien peça, no feien per a ell".

Xavier Garcia anava més enllà i s'endinsava en el caràcter del petit Magrinyà: "En Joan era tot el] més aviat retret, de moviments moderats, reservat, parc de paraules...". En canvi, la timidesa de la qual parlava el seu biògraf desapareixia quan jugava, al costat d'uns amics, amb un teatret que li havien portat els Reis i una capella que s'havia muntat en una mena de magatzem als baixos de la casa d'aquests companys. "Sempre tenia la dèria de bastir l'escenari d'una manera diferent, d'acord amb la funció que ell es treia del magí. I es disfressava amb vestits inimaginables, amb pellerines de robes i de cintes inservibles, de les dones de la casa, destinades potser al drapaire. Ell sortia tot sol, fent gala de passos i salts", relatava Garcia. Tot seguit afegia que en l'altar del qual disposava també celebrava missa: "El seu altar tenia de tot, tovalles, canelobres, calze, canadelles, hòsties...". Xavier Garcia reblava el clau matisant que "els amics el veien com transfigurat, amb els seus moviments elegants, acompassats, rítmics, solemnes".

Sigui com sigui, durant els anys d'infància i adolescència, el noi va anar modelant els seus gustos, de manera que mai no va sospirar per una pilota, una bicicleta, unes bales... L'escriptor Garcia va il·lustrar aquesta circumstància: "Els diumenges a la tarda, quan anava a la plaça de l'estació, i hi veia aquells partits de futbol, tothom rere una pilota, o aquelles curses de ciclistes que s'emportaven l'entusiasme del jovent, no ho acabava de comprendre".

◁ El Ramonet de "L'auca del senyor Esteve" ▷

La companyia d'assegurances mèdica, anomenada Fraternidad Nacional, s'anava fent gran i la família va decidir traslladar-se a Barcelona amb l'objectiu d'estar més a prop d'on eren la majoria dels associats. L'altre negoci familiar, el forn del carrer de Correu, el van traspasar a una germana del pare -la qual anys més tard es casaria amb el forner Virgili-. De totes maneres, el pare tenia destinat l'adolescent Joan a ajudant en els despatxos de la companyia, així és que dels 14 als 16 anys el va col·locar com a meritori d'una fàbrica de conserves i confitures "amb l'afany que el noi s'anés entrenant a portar un despatx", relatava Garcia. A més, el va inscriure, primerament, en una acadèmia perquè conegués l'especialització de les assegurances i després en un curset de l'Escola de Funcionaris de la Diputació.

Joan no va replicar el seu pare i va anar complint el seu paper en el treball d'oficina de la companyia fent pòlisses, cobrant rebuts per les cases, etc. Ara bé, en el seu temps d'oci, la fal·lera infantil que havia traslluït amb els seus amics de fer teatre, de muntar decorats, de moure el seu cos harmoniosament prenia força: destinava els diners que rebia treballant per comprar llibres i revistes que parlessin de la dansa; anava a veure obres de teatre; descobria el Liceu, i el 1922 s'inscrivia en un curs de l'Institut Català de Rítmica i Plàstica.

Es més, es va fer assidu de totes les funcions que es representaven en el que ja s'havia convertit el seu temple d'art, el Liceu, fins al punt que va demanar classes de dansa al director de ballets d'una obra que s'hi va estrenar. Les classes van durar les setmanes que l'obra s'estava al Liceu i les rebia cada vespre, una vegada acabava la feina al seu despatx.

A conseqüència d'això, el seu biògraf va deixar escrit que "el rigor amb què el noi complia el seu deure ajudant el pare a l'oficina era la clau per tal que aquest [el pare], encara que continués no comprenent-ho gaire, tolerés l'obsessió del fill, fent-li veure, però, la necessitat d'estar al davant de la companyia, tant perquè era una empresa creada per ell com perquè omplia la menjadora".

Durant aquests anys, els teatres de la ciutat comtal escenificaven L'auca del senyor Esteve, de Santiago Rusiñol. L'autor hi plantejava el problema de l'artista davant de la societat a través de la figura de l'Esteve, botiguer barceloní, ple de sentit pràctic, i el seu nét, el Ramonet, que volia ser artista i estava imbuït d'idealisme. L'Esteve creia que el fet que el seu nét volgués ser escultor era el mateix que convertir-se en un perdut, un miserable, un drogo ... No obstant això, el Ramonet mai no trencava amb la família, amb la botiga ancestral i hi pactava: ajudava a la botiga perquè aquesta pagava el marbre de les seves escultures.

L'adolescent Joan-Ramonet va estar tant com va poder al costat de la companyia d'assegurances, i al mateix temps va haver d'escoltar com el seu pare li deia que el camí que volia emprendre era el de la droperia, el que el convertiria en un bergant. De fet, llavors la categoria de ballarí masculí estava postergada perquè

la dansa era "una cosa estrofolària a Barcelona, només propi de les noies que aixecaven la cama al Paral·lel. De ballarí no n'hi havia ni un", remarcava el biògraf Garcia.

De mica en mica, el jovenet ballarí va començar a donar-se a conèixer fent recitals, representant Els Pastorets, formant part de ballets d'obres de teatre, de manera que ben aviat li va arribar el primer èxit: el lloc va ser el Teatre íntim; l'obra, *El burgès gentilhome*, de Molière, i l'organitzador, Adrià Gual. Magrinyà hi actuava com a ballarí juntament amb quatre noies. "La seva actuació despertà molta expectació, va dir Garcia, qui va afegir que al cap de quinze dies es va repetir la representació al Palau de la Música Catalana, fet que va significar per a Magrinyà "una consagració.

En aquesta línia ascendent, li van començar a ploure les ofertes: de solista al Liceu el 1926, amb *El Príncep Igor*, també de solista a *Aïda*... Alhora, els primeres plomes dels diaris prestaven atenció al jove ballarí i en feien altíssimes lloances, així és que definien el ballarí Magrinyà com el desvetllador de la dansa a Catalunya.

Amb 23 anys, Joan Magrinyà s'havia convertit en el tema que desbordava els rius de les converses privades dels barcelonins i els rius de tinta dels rotatius del país. I es que el jove ballarí "era el redemptor de la dansa clàssica", apuntava Xavier Garcia; els crítics musicals en van ser els evangelistes.

◁ El Papa de la dansa ▷

Un cop el prestigi de Magrinyà va créixer per les seves actuacions contínues com a ballarí al Liceu (a *Hamlet*, *Thais*, *Faust* ...), el vilanoví es va adonar, en primer lloc, que havia d'ampliar la seva actuació cap a la pedagogia, de manera que pogués donar un expandiment del seu art i del seu estil. El seu biògraf, Xavier Garcia, ho resumia així: "Va comprendre que aquesta era una faceta en la qual no s'havia posat i que fi interessava. Perquè no hi ha res en el qual hom aprengui tant com en allò que ensenya. Ensenyant hom s'adona que algunes coses no se saben tant com es pensen ... Ara tindria ocasió d'aplicar allò que havia fet amb ell mateix: donar el nou concepte de dansa, tan escàs en aquells moments".

"I no es van fer esperar els alumnes. De bon començament hi tingué una vintena de noies", ressenyava Garcia. Val a dir que les classes les impartia en unes golfes, al carrer de Sant Pau número 75, tocant al Liceu, que havia llogat. En un començament, L'Estudi (tal com ell l'anomenava), l'havia fet servir per assajar, ja que fins llavors s'entrenava en una petita habitació de l'entresolat de casa seva. En L'Estudi podia fer passos i corredisses sense por de topar amb les parets.

Més tard, hi va rebre les lliçons del mestre rus Wassilief i de coneguts artistes com Vania Psota, André Eglevski, Lubov Txernitxeva. Era llavors quan aquests professors prenen nota de la seva constància i de la seva capacitat i no

dubtaven a oferir-li papers en les obres que ells dirigien. Així és que els mestres "es van convertir en els apòstols de Magrinyà", tal com els va qualificar l'escriptor Garcia.

Sigui com sigui, l'alat (tal com va ser conegut arran de la representació de *Faust* al Liceu) va estrenar una nova faceta com a sembrador d'entusiasme per la dansa clàssica, ja que mai no havia tingut prou amb les seves actuacions personals que eren, "indubtablement, les que li havien donat el prestigi", parlava Garcia.

Per fer conèixer dotze de les seves alumnes, les més ben allionades, va preparar, el 15 de maig de 1936, a l'Orfeó Gracienc, un espectacle que va demostrar les facultats d'ell com a mestre. Fou una sorpresa per als seus mateixos seguidors incondicionals. Ningú no se l'esperava aquesta. La gent el tenia com el xicot ballarí que portava la dansa ben dintre seu per ballar-la. Encara no el veien com a mestre, com a apòstol que transmetia la passió i la delicadesa de la dansa. Magrinyà s'hi prestigià com a inventor d'actituds i enllaços de tot el conjunt continuava Garcia. En altres paraules, el vilanoví va demostrar el seu valor quan unes noies, emmotllades per ell en un temps molt curt, van traspuar una maduresa i una perfecció que eren un rerafons, és clar, de l'austeritat i disciplina que ell havia sabut transmetreu-los.

En segon lloc, el jove ballarí també es va adonar, després de les temporades que portava de Liceu, que necessitava mostrar-se ell tot sol i ser conegut a Barcelona i arreu de Catalunya. En aquest sentit, va interpretar per primer cop a Catalunya una funció només formada per dansa i executada per una sola persona.

Així es va presentar al Foment de Vilanova el 10 de gener de 1932. "Es donava a conèixer a casa seva mateix, en un espai recollit, d'intimitat", deia Garcia. Els seus convilatans van poder comprovar la perícia com a ballarí de l'abnegat Magrinyà. Després vindrien altres ciutats catalanes, com Girona, Terrassa, Sabadell, Reus, Igualada, Olot, i, finalment, Barcelona.

A la ciutat comtal, ni el noi Magrinyà ni ningú no havia fet una representació d'aquest tipus, era un fet inèdit. Tot i això, era conscient que l'objectiu era triomfar a Barcelona. Fracassar a Barcelona hauria estat un gep molt gros", segons va indicar l'escriptor Xavier Garcia.

El 31 de maig de 1932 hi va actuar. Magrinyà, a qui li atenallava el pànic tal com si fos un debutant, va fer una sessió integral de dansa. Garcia la va resumir: "Va demostrar l'extensió de les seves possibilitats i el joc variat que sabia donar al seu art. Va actuar fent de guerrer, de titella, d'equilibrista, de proletari. Aquesta primera actuació no va concentrar els elogis de la crítica musical. Els rotatius de l'època van transcriure que "li mancava articulació, lligament d'uns passos amb els altres, que esdevenien massa bruscos, que havia de tenir més aplom". Fins i tot, van arribar a escriure que l'obra els havia semblat un entrenament i discrepaven del fet que fos un recital individual, és clar "un home que balla sol, sense la presència de la parella...", relatava *La Humanidad*.

No obstant això, el jove Magrinyà, ferm en els seus tretze, va repetir les actuacions: el 28 de juny, el 8 de juliol, el 7 i L'11 de setembre i moltes més l'any següent, el 1933. Va ser en aquest moment quan el seu prestigi es va enlairar: l'alat feia admetre als més escèptics que un recital individual de dansa podia ser una cosa tan normal com el d'un violoncel·lista o el d'un guitarrista.

És més, el vilanoví deixava astorats els qui veien la dansa com un vehicle de transmissió de la tendresa femenina i s'adonaven de la capacitat de l'home com a ballarí. Dient-ho sense embuts, el ja consagrat Magrinyà estava marcant un abans i un després de la dansa: "Des de llavors la historia de la dansa a Catalunya s'ha hagut de marcar amb aquesta línia divisòria", afirmava categòricament Xavier Garcia.

Juanito (com li deien encara alguns companys del Liceu) es va tornar a adonar, ara en tercer lloc, d'una altra circumstancia: necessitava respirar els aires d'Europa, marxar amb altres companyies a fer estudis de perfeccionament. Pensat i fet, el juny de 1936 se n'anava amb una companyia russa, els russos de De Basil, cap a París i a Londres.

Així doncs, a París es va fer alumne de l'Escola d'Olga Preobajenska; assistia a les representacions que es donaven al Teatre de l'Òpera; va conèixer ballarins de la talla de Serge Lifar o Joos. A Londres, no es va perdre cap actuació de les companyies de De Basil, al Convent Garden, la de Fokine, a l'Alhambra, i la de Markova-Dolin, a l'Hippòdrom i fins i tot va tenir temps per anar a classe a l'acadèmia d'un altre mestre, Nicolau Legat, per millorar, sobretot, les seves cabrioles.

El resultat de tot plegat va ser "l'esperonament que Magrinyà en va treure per aprofitar les lliçons que n'havia rebudes i per dedicar-se totalment, amb afany cada dia renovellat, a la dansa, treballant de ferm, amb l'orientació esplèndida que havia recollit, amb la voluntat decidida que ja vivia dintre seu".

De tornada a Barcelona, Magrinyà va comprovar com el país s'esberlava, com a mitjans de juliol de 1936 se li acabaven els recitals, els alumnes, el Liceu. Tanmateix, al mes d'agost encara va poder estrenar un nou estudi, ara al carrer de Petritxol, i hi va muntar la seva acadèmica. Les alumnes, és clar, van ser escasses. Garcia va explicar aquesta època detalladament: "Hi havia preocupacions greus. Començava un rosari que havia de durar més d'una vintena d'anys, les denes del qual eren gana, bombes, persecucions, fred, mirades de reüll, estraperlo, delacions, blasfèmies, traïcions".

El gener de 1937 Jaume Miravittles, comissari de propaganda de la Generalitat, li va anunciar, mitjançant una carta, l'organització d'una expedició a diversos països europeus per crear a Europa un clima de simpatia cap a la República. El propòsit era crear una ambaixada cultural i volien comptar amb la seva assistència. Després de rumiar-s'ho i empès pels seus amics, el febrer de 1937 ho va acceptar.

En aquesta *tournée* cultural van visitar Bèlgica, Luxemburg, Alsacià, Lorena, Txecoslovàquia, ciutats de França... Arreu, Magrinyà provocava entusiasmes ardents: quan sortia dels recitals, rebia banyes de multituds; els diaris centroeuropeus dedicaven comentaris elogiosos a Magrina o Magryna, Magrínia, Magriní, Magrnyí, Magrinyu, Magriynou, Magrinyovi, tal com apareixia escrit erròniament molt sovint. I es va començar a estendre un nou apel·latiu per conèixer-lo, EL PAPA DE LA DANSA. "Catalunya a través d'ells donava una bella mostra dels seus valors, de la seva manera d'ésser. Això sempre convenç. Era, realment, una bona ambaixada de primera categoria, la millor", reblava Garcia. Els expedicionaris van arribar el novembre del mateix 1937 a Barcelona. Magrinyà, que va haver de rebutjar unes quantes propostes d'establir-se amb companyies estrangeres, en tornava amb la certesa que el treball intens d'aquesta època li havia servit per fer-se professionalment.

◁ Vostè ja no serà més el Juanitu. Serà el mestre Magrinyà ▷

Durant la fratricida guerra civil, el Liceu va patir una autèntica conjura antipopular: els revolucionaris el veien com la seu social de l'aristocràcia i, per tant, motiu per ser cremat. Sort n'hi va haver de la intervenció de Ventura Gassol, conseller de Cultura de la Generalitat, que va fer ocupar el teatre per la Generalitat i el va convertir en el Teatre Nacional de Catalunya.

En aquesta nova temporada, una vegada reduïda l'avversió cap al santuari del ballarí vilanoví, el delegat de la Generalitat al Liceu, el mestre de música Antoni Capdevila, va proposar al vilanoví que en dirigís el cos de ball. Capdevila veia en el que era, sens dubte, un ballarí estel·lar del Liceu el digne successor de Pauleta Pámies, la directora del cos de ball fins llavors. Per això, li ho etzibà amb aquestes paraules:

-Miri; d'avui endavant, vostè ja no serà més el Juanitu. Serrar el mestre. El Juanito sha acabat.

Magrinyà feia un pas de gegant acceptant aquest repte. Tornava al seu temple d'art, però no com a primer ballarí, com l'havia deixat ara feia 7 anys, sinó com a mestre de tot el cos de ball.

Així doncs, el 4 de març de 1938 s'aixecava el teló del Teatre Nacional amb l'obra *Sansó i Dalila*, de Saint-Saéns. L'aforament era ple a vessar, no en quedava ni tan sols una butaca buida. Xavier Garcia interpretava aquesta circumstància asseverant que els espectadors "hi acudien, com un mitjà mes, per distreure una mica aquella angoixa constant que planava damunt d'ells a causa de la guerra". Tot i la intenció d'esbargir-se, a la meitat del segon acte van sonar les sirenes; al començament del tercer, es va tornar a repetir l'alarma. El mestre Magrinyà, com tothom, entenia que era difícil intentar comportar-se amb normalitat quan la població estava exhausta i fermada pels constants bombardejos. Les actuacions van haver de ser suspeses i després de reprendre-les durant el mes d'abril, es va donar per finalitzada la temporada.

L'esberlament final del país s'aproximava i l'única música que s'estenia a Catalunya atenallant de por la població era el plamrataplan casernari. Joan Magrinyà es va haver d'incorporar a la guerra. No obstant això, el seu lloc de destí va ser el pare de Sant Andreu, on s'havia organitzat una mena de grup artístic la missió del qual era actuar en viles i hospitals. Aquesta conjuntura va provocar, molt possiblement, que el vilanoví es deslliurés d'anar a la batalla de L'Ebre, ja que "la popularitat adquirida per Magrinyà ... féu que el comandament militar veiés que era més útil com a ballarí que com a soldat".

D'aquesta manera van arribar a Calafell el Nadal de 1938. L'esbarranc de tot el front a l'Ebre es va produir llavors, fet que va derivar en una desbandada generalitzada de gent cap a França. El grup artísticomilitar va haver d'agafar un tren militar des de Calafell fins a França, ara ja no com a artistes sinó com a derrotats. "Formaven part d'aquella allau humana, fet de desferres, de l'exèrcit republicà", matisava Garcia.

Tanmateix, i al cap de poc temps, Joan va decidir tornar a Catalunya, per consegüent va entrar per Irún, junt amb centenars de persones que també retornaven. Al moment de sortir del País Basc, la seva columna es va creuar amb una altra, on a les primeres files anava el seu germà Isidre. "Aquell trobament, tan inesperat, enmig aquella tragèdia, amb els moviments de tropes, les vencedores i les vengudes, fou per a ambdós un dels moments més emotius de les seves vides", relatava novament Xavier Garcia. Llavors el seu germà el va fer introduir a la seva columna i junts van anar a la Universitat de Deusto, a Bilbao, convertida en camp de concentració. En qualitat de presoner, tal com es trobava, Isidre va exercir de metge i el seu germà gran, Joan, d'ajudant. D'aquesta manera tots dos van poder passar una estada més lleu, però en el moment que Joan va poder aconseguir uns avals, va tornar a Barcelona.

Joan Magrinyà bullia d'incertesa, nerviosisme i impaciència perquè desconeixia quan podria actuar de nou. Un cop va acabar la guerra, va reprendre les actuacions, particulars o de conjunt, a Catalunya i a Espanya, així és que des de 1939 i fins a 1978 va actuar a innumerable teatres d'arreu, on rubricava convincentment la seva qualitat com a ballarí.

Ara bé, el 1939 el mestre Magrinyà també reprenia les seves tasques, gairebé interrompudes el 1938, al Liceu per posar de nou en òrbita el cos de ball. Així, el sacerdot de la dansa, que l'havia convertit en la seva religió, retornava al Liceu com a estrella, mestre i coreògraf. La seva rigorositat professional, el seu treball tenaç que traspuava l'experiència acumulada estudiant amb els grans de la dansa començava a fruitar. La crítica i el públic que omplia reiteradament totes les actuacions que muntava li ho demostraven reiteradament.

Sigui com sigui, des del 1926, any en què va actuar per primer cop al Liceu amb *El príncep Igor*, fins al 1957, quan va decidir retirar-se com a ballarí, el Liceu havia viscut una etapa que quedava, irremissiblement, marcada per la petja del sempre conegut Juanito. Per això, els dies 2 i 3 de febrer de 1957, el Liceu li va retre un homenatge quan va anunciar que en aquests dies faria l'última aparició

com a ballarí. A partir de 1957, el vilanoví va continuar actuant-hi únicament com a mestre coreògraf.

D'altra banda, una de les cares del polièdric Magrinyà va servir sempre el traç de la pedagogia, de manera que el 1939 també va reprendre les classes al seu Estudi del carrer de Petritxol, on va modelar centenars d'alumnes, als quals el mestre va dedicar la major part de la seva vida artística.

Segons el seu biògraf, Xavier Garcia, "ha estat un dels seus grans al·licients veure que així eixamplava l'àrea de l'afecció a la dansa. Podríem dir que si com a artista ha estat feliç als escenaris enmig de l'esforç i dels èxits, en l'ensenyança, com a mestre, s'ha emplenat de joia de veure tants alumnes que el seguien en el desfici, que el seguien, com ells mateixos proclamen, en la seva inspiració contagiosa". Xavier Garcia reblava aquestes afirmacions subratllant que d'entre els seus alumnes, que gairebé sempre van ser noies, són incomptables, a centenars, "les qui són professores i exerceixen a Barcelona i a l'estranger".

Dintre d'aquesta mateixa faceta del vilanoví, la de l'ensenyança, no es pot oblidar que el 20 d'octubre de 1944 va ser nomenat catedràtic de dansa de l'Institut del Teatre, centre que depenia de la Diputació de Barcelona. L'assignatura de dansa no havia estat prevista mai entre les que s'impartien per l'Institut, però el director del centre, que coneixia tota la trajectòria de Magrinyà, la va crear pensant especialment en ell.

A més, es va donar la circumstància que la majoria de les alumnes que van ingressar a la classe de dansa provenien del mateix estudi de Magrinyà. Fins i tot, L'Home de l'Obra Ben Feta, com els professionals de la ploma també l'anomenaven, hi va fer classes d'esgrima per als alumnes que seguien els cursos d'interpretació, com a aprenents d'actors. En resum, poc s'hauria imaginat mai el seu pare que l'hereu Joan acabaria treballant per a la Diputació de Barcelona.

◁ Cas únic de vocació, tenacitat, disciplina i capacitat en la dansa catalana ▷

A principis de] segle actual, l'ambient, l'estil, l'ambició de la dansa a Catalunya eren ben pobres. Gairebé tot el que es produïa "era fruit de la improvisació, de l'amateurisme, del voluntarisme, de la indisciplina, en definitiva", relatava Xavier Garcia, que va estudiar en profunditat la dansa a Catalunya.

El 1899 havia mort Moragues, el qui havia esdevingut el gran de la dansa a Barcelona en la segona meitat del segle XIX com a ballarí, compositor, director, creador i mestre de mestres, com va ser conegut. Arran de la seva mort, els estudiosos de la dansa van diagnosticar un silenci profund en la dansa catalana. Silenci que pressentia el brogit que hi va haver 30 anys després quan al mateix escenari del Liceu va aparèixer Joan Magrinyà, "el vailet obsedit ... que no tenia altra fal·lera que l'art del ball", el definia novament Xavier Garcia.

Sigui com sigui, Magrinyà va fer que la dansa tomés a ser la funció principal del Liceu i d'arreu de Catalunya. Li va retornar el prestigi que havia tingut en altres temps. A més, va haver de demostrar que l'axioma segons la qual la dansa era cosa de dones era falsa. Així ho va demostrar repetidament amb les seves actuacions, però no va ser fins al recital individual que va protagonitzar el 5 d'abril de 1935 al Teatre Barcelona quan el públic, en general, i la crítica musical, en concret, van descobrir la capacitat de l'home com a ballarí.

De fet, els mestres que el van tenir com a deixeble hi veien un cas únic en la dansa catalana de vocació, tenacitat, disciplina i capacitació. Ell ho rubricava quan a més de dansar com els àngels en els balls (per això li deien *l'àngel*), en componia la música, n'escrivia la lletra, en dissenyava l'escenografia, els decorats, que també pintava, i fins i tot, si convenia, cantava. Dit d'una altra manera, Magrinyà es va convertir en creador dels ballets que interpretava, als quals sempre va donar una versió moderna, dins la més estricta fidelitat a la classicitat, l'escola que ell sempre havia professat. Tot era fruit de la seva imaginació i fantasia. Actuava com a veritable autodidacte.

El seu biògraf, Xavier Garcia, va transcriure les paraules del prodigi vilanoví en què explicava el procés per donar vida a un ballet: "Davant de la creació d'una obra, quan la tinc mig esbossada en el meu interior, em sento escultor, amb els mateixos neguits de l'home que, martell i escarpa, a les mans, ha de començar a escatar". Declaracions que l'escriptor Garcia resumia: "Va seguir el sistema tradicional de creació in mente, que és la imaginació, dintre un tema prèviament escollit, que de vegades neix com a resultat d'una música, o altres vegades és el ballet, una vegada pensat, el que imposa una música determinada".

Val a dir que Joan Magrinyà sempre es va situar en la línia del ball qualificat de clàssic o acadèmic, que s'havia iniciat el 1800. Xavier Garcia va traçar un paral·lelisme entre l'arquitectura i la dansa per abocar una definició d'aquesta escola: deia que en arquitectura, l'edifici és un cos sòlid, una línia, uns espais. En la dansa, aquest cos és flexible, oscil·lant, variable, però també té una preceptiva, que li diu i li exigeix allò que ha d'acomplir perquè el seu conjunt sigui articulat, ben construït.

Així mateix, Magrinyà va definir l'escola clàssica amb les següents paraules: "L'escola clàssica és alguna cosa més que una colla d'exercicis de cultura física; és quelcom superior a l'esport rítmic d'efectes plàstics. És, en canvi, un fenomen d'expansió íntima, irreprimible, comunicativa, que serveix de camí cap a aconseguir el domini d'un art. És, concretament, una gimnàstica de l'esperit. Grada la potència expressiva de l'instint, ajudar a sondejar les pròpies facultats, equilibra la força amb la gràcia, desenvolupa el sentit innat del ritme i, finalment, educa la disciplina vocacional que ens permet d'adquirir els extensos recursos que l'experiència de diverses generacions han recopilat en un vocabulari universal. És ella la que permet la forja dels valors artístics".

En resum, només una persona que es va haver d'enfrontar a la seva família (que no entenia ni un borrall de la seva dèria) i a la mateixa vida, ("perquè per la

pregonesa amb què estimà la seva dedicació, renuncià a tenir muller o marit, esperar uns fills ..." concretava Garcia) podia definir amb exactitud què era la dansa i el ball clàssic.

◁ Tota la meua vida no ha estat més que un acte d'estimació a Vilanova ▷

La família Magrinyà va decidir viure a Barcelona per motius professionals: el pare va veure la ciutat comtal com el lloc idoni per a l'expansió de la seva companyia d'assegurances mèdica. Tot i això, immediatament després de deixar Vilanova, els Magrinyà es van fer arreglar una casa de la seva propietat al carrer de les Providències. Aquí passarien tots els caps de setmana i totes les festes. Per consegüent, "ells no foren barcelonins que tornaven a la llar pairal, sinó vilanovins que passaven la setmana a Barcelona per les exigències de la vida, a guanyar-s'hi les garrofes", va apuntar el biògraf del ballarí, Xavier Garcia.

Aquesta circumstància la va continuar els fills, Joan, el ballarí, i Isidre, el metge, que els dies laborables es traslladaven a Barcelona per tornar sempre a Vilanova, a casa. Fins al punt que Garcia va afirmar rotundament que Joan, "que ha corregut tants països, només s'ha sentit ciutadà a la seva Vilanova".

A Vilanova i la Geltrú, l'adolescent Joan havia fet servir la platja com a gimnàs. Hi assajava fent corredisses, salts, piruetes sense patir en cap moment, tal com li passava a la petita habitació de casa seva, de fer-se cops contra cap paret. A vegades, els pintors Alexandre de Cabanyes i Martí Torrents, i el metge Ribot, que també els agradava visitar Ribes Roges, es quedaven bocabadats i alhora fascinats quan el veien com movia harmoniosament el seu cos. Pensaven, com molts d'altres, que era una dèria passatgera d'adolescent.

No obstant això, els vilanovins hi van creure de cop quan el nom de Joan Magrinyà es va utilitzar per designar el solista del Liceu. Ben aviat li van demanar que els fes partícips del seu art, de manera que el 10 de gener de 1932 feia el seu primer recital a Vilanova, al Foment de Vilanova, per tornar el 10 de juny de 1934. El públic vilanoví agraïa a Magrinyà que els obrís un horitzó nou, el de la dansa, i per aquest motiu el ballarí els va correspondre sempre que li ho van demanar.

En l'actuació de 1934, els seus convilatans, orgullosos de tenir entre ells el gran ballarí, el van ovacionar abundantment, exultants d'emoció quan Magrinyà va interpretar les Danses de Vilanova. Val a dir que en aquesta època Joan Magrinyà feia de solista de l'Esbart Català de Dansaires, que va ser el primer esbart que es va imposar la feina de recollir el tresor popular. Els promotors de l'Esbart, el qual s'havia fundat l'any 1908, van resseguir tots els racons del país per tal de reconstruir les danses que es mantenien arrecerades arran de muntanya o de mar del país.

Les Danses de Vilanova van ser una d'elles, i per això Magrinyà va decidir representar-les al Foment. Enric Cristòfol Ricart en va dibuixar el vestuari; el

dibuixant Evarist Mora en va fer el cartell anunciador, i el pianista Màrius Montserrat acompanyava al piano les peces del ball. En altres paraules, el dia en què Joan Magrinyà va ballar les Danses al Foment Vilanoví es va convertir indiscutiblement en una data totèmica per als vilanovins.

El desembre de 1935, l'agost de 1939, el novembre de 1940, el setembre del 1945, el 1953, l'octubre de 1957... tornaria a fer recitals ara al Foment, ara al Teatre Apol·lo, o per intervenir en festivals a favor d'alguna causa, com per exemple, de l'Hospital...

Vilanova i la Geltrú també li va servir d'inspiració: el seu ballet Gavines té com a actriu de l'argument la seva ciutat natal. Així doncs, unes gavines i una sirena, que vivia arrecerada del molí de la platja del Far (molí que encara es conserva), seduïen un jove que passava per allà amb la seva barca. El noi, però, tenia una promesa, a la qual no havia deixat d'estimar, i per això una gavina es va proposar d'impedir que el jove sentís atret pels encants de la sirena. El molí de la platja del Far va sortir en escena al Liceu, perquè Magrinyà volia representar de la manera més gràfica possible, el paisatge d'aquesta platja vilanovina.

A la capital del Garraf, Joan també va deixar petjada en alumnes, que seguien les seves classes contagiant-se de la seva inspiració. Així s'hi compten Roser Garcia, que després es va dedicar a l'ensenyança; Albert Tort, que va fer la carrera a l'Estudi del carrer de Petritxol i va actuar com a solista al Liceu; Coral Retamero, que va començar també a l'Estudi de Petritxol per continuar a l'Institut del Teatre i obrir, finalment, una escola a Vilanova a més de viatjar incansablement per Europa com a intèrpret de balls espanyols.

D'altra banda i coincidint amb el seu cessament com a estrella del Liceu, l'any 1957, els dos germans Magrinyà van comprar una masia als afores de Vilanova, al límit del terme municipal, propera al barri de Vilanoveta. El nom de la casa és Masia Nova. Els germans, que van comprar aquesta casa a Carles de Cabanyes, germà del pintor Alexandre de Cabanyes, la van restaurar respectant al màxim "tots els detalls i racons, testimonis de la vida ancestral de pagès i millorant-la, ennoblint-la amb obres d'art, amb innumbrables records de la seva vida intensa al servei de l'art", remarcava Xavier Garcia. En aquesta casa, va continuar la seva vocació ja fos interpretant al piano Chopin, Falla, Granados, llegint, escrivint...

El 1971, el Foment es va afegir a l'homenatge que es retia, a Barcelona (on l'Ajuntament li concedia la màxima distinció, la medalla d'or de la ciutat), a Magrinyà, de manera que el va nomenar soci d'honor i li va concedir la medalla d'or de l'entitat. Així mateix, l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú el nomenava fill predilecte de la ciutat i li regalava les figures escultòriques de la triella de les Danses.

Sigui com sigui, va ser el 1977 quan el vilanoví va deixar definitivament el Liceu i a partir d'aquella data fins gairebé l'últim dia de la seva vida, l'11 de Setembre de 1995, va procurar ser present allà on la dansa tingués un paper important ja fos ensenyant, col·laborant o aconsellant.

Per una altra banda i per bé que la Generalitat li va concedir, el 1983, la màxima distinció que preveu (la medalla de Sant Jordi), no va ser fins al 1985, quan l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú li va atorgar la medalla de plata de la ciutat, que l'home de la inspiració contagiosa, Joan Magrinyà, va pronunciar unes paraules d'agraïment, les quals prèviament havia escrit a casa seva. Així, molt tímidament, va afirmar: "Amb tota franquesa, no em considero mereixedor de l'alta distinció que m'acabeu de fer", mots que reblava certificant: "TOTA LA MEVA VIDA NO HA ESTAT MES QUE UN ACTE D'ESTIMACIÓ, SILENCIONSA, PERÒ ENTRANYABLE, A ELLA (Vilanova i la Geltrú)".

En aquest mateix discurs, el vilanoví es va manifestar deutor amb Vilanova per tant "efecte que he rebut, i per aquest motiu va concloure: "Desitjo que tot el meu bagatge espiritual, llibres, músiques, pintures i trofeus, resti perpètuament a Vilanova, com a donació a ella, per tal que en puguin fruit els vilanovins del futur".

El consistori vilanoví li ha ofert novament un homenatge de reconeixement, de manera que ha instal·lat a la casa que va veure néixer Joan Magrinyà -carrer de Correu, número 11 - una placa que recorda el senyor de la dansa, que ens va deixar embadalits pels profunds coneixements que ens va transmetre, per la civilitat que va traspasar tota la seva persona i per l'enlluernadora correntia de balls de què es va servir.

TRINITAT RUIZ I MARTÍNEZ
Vilanova i la Geltrú, març de 1999

BALLETS QUE JOAN MAGRINYÀ VA CREAR PER AL LICEU*

- 1937.** *Corrida de feria*. Tema: ambient andalús
- 1939.** *El carrilló màgic*. Tema: commedia dell'arte
El amor brujo. Tema: ambient gitano
Carnaval
- 1951.** *Festa Major*. Tema: Festa Major d'una vila catalana mediterrània
Tapices de Goya. Tema: motius vuitcentistes
La revoltosa. Tema: costums madrilenys
La moza y el estudiante. Tema: paràfrasi de La Dolores
El diablo cojuelo. Tema: extret de costums espanyols
Romance de la fragua. Tema: costums gitanos
- 1955.** *Pavana Real*. Tema: evocació valenciana
- 1962.** *Rapsòdia sincopada*
Soirée vienesa
- 1963.** *Suite de danses de Couperin*
- 1964.** *Gavines*. Tema: ambient mariner de Vilanova i la Geltrú Evocació.
- 1967.** *A tempo romantico*. Tema: ambient barceloní vuitcentista
- 1968.** *El combat*. Tema: pàgina de la Jerusalem alliberada, de Tasso
- 1969.** *Nochebuena del diablo*. Tema: fantasia nadalenca.
Els cincs continents. Tema: creació dels continents del planeta
Pierrot. Tema: commedia dell'arte
Laberint. Tema: escenes mitològiques
La sardana de les monges
Interludi. Tema: inspirat en una pintura de Degas
Gran pas espanyol. Tema: mosaic de balls espanyols de diversos estils
El sombrero de tres picos. Tema: lletra d'Alarcón

*Els balls compresos entre 1937 i 1957 van tenir Joan Magrinyà coní a figura estel·lar, després només en va ser el mestre coreògraf (Llista extreta de Joan Magrinyà. Dansa viva, de Xavier Garcia)

BIBLIOGRAFIA

Garcia, Xavier (1983). *Joan Magrinyà. Dansa viva*. Barcelona, Edicions Pòrtic
L'Hora del Garraf

PLACA COMMEMORATIVA
COL·LOCADA A
LA CASA ON VA NÉIXER
L'HOMENATJAT

16 de desembre de 1995.

D'aquest opuscle se n'ha fet una edició de 300 exemplars

VILANOVA I LA GELTRÚ

1999